

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף פ

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

קבלת טומאה באוכלים ובמשקים

דעת רב כהנא שבדבש תמיד מוגדר כאוכל לגבי דינו טומאה, ברשב"ם מבואר שאם מקצה את הדבש לאכילת דבורים הרי יצא מתורת "מאכל" של בני אדם לגבי הלכות טומאה. והביא עוד הרשב"ם שאם זב מהכורות ועדיין לא חשב עליו לאכילה מוגדר כמשקה לגבי טומאת אוכלים. תוס' חולקים וסוברים רק אם אינו ראוי למאכל כלב יצא מהגדרת אוכל, שאין לך דבר שקיבל שם אוכל, שיוצא מתורת אוכל, אלא אך ורק באופן שלא ראוי לאכילת כלב. עוד מציינים תוס' שאמנם דבש זה אחד מז' משקים, ואין כאן בסוגיא אמרו שדן אוכל יש לדבש, אלא כאשר הוא בחלת הדבש מוגדר לאוכל, אולם כאשר הוציאו אותו מחלת הדבש, מוגדר למשקה. בקצרה נביא את החילוקים בין אוכל למשקה, בדיני קבלת טומאה כפי שסיכם בהקדמה לתפארת ישראל בטהרות.

אוכלין - כדי שאוכל יקבל טומאה צריך להיות **ראוי למאכל אדם** ואפי' גוי. אם כבר קיבל טומאה ונפסד לא נתבטל טומאתו עד שנפסד מאכילת כלב. (רמב"ם ונו"כ פ"ב מטומא"ה ה"ד, שיטת הרשב"ם לפנינו כאמור ראוי לאכילת דבורים, ועי' בתוס') ראוי לאכילה הכוונה שאפשר להכינו לאכילה ובשר ודגים מקבלים טומאה אפי' עוד לפני בישולם (בשר ראוי לאכילה אפי' בעודו חי כמבואר בשבת קכח וקמ"ב: שחיזי לאומצא) אין מקבלים טומאה פירות וירקות בעודם מחוברים לקרקע. כאשר נתלשו (או כל אוכל שאינו גידולי קרקע מלבד דבר שהיה אב הטומאה כגון גבילה וכד') מקבלין טומאה רק לאחר הכשרתן באחד משבעה משקין המכשירים לקבל טומאה.

מלבד אוכלי קודש היות וחובת הקודש משכרתן ואינם צריכים הכשר לטומאה ע"י משקין. כמו"כ משקין טמאים מיד מכשירים לקבל טומאה ומטמאים. ולכן משקה אינו צריך הכשר לקבל טומאה מיד הוא נטמא כאשר נוגעת בו טומאה. יש הבדל בשיעור של הלכות טומאה בין לקבל טומאה לבין לטמא אחרים. רוב דעות בראשונים שלקבל טומאה מספיק שהיה האוכל בשיעור של כל שהוא, כפי שהביא הרשב"ם ד"ה ולא משקה מהתורת כהנים.

במשקין לכו"ע שיעורן בכל שהוא בין לגבי קבלת טומאה ובין לטמא אחרים. וייני תוס' ד"ה דאיכא (פסחים יז, א) האם מדרבנן או מהתורה לדעת ר"ת. ומה שחילקו בדברים שעיקרם טומאה מהתורה לבין דברים שהם טומאה דרבנן שאז בעינין רביעית. ובמחלוקת ר"י וריב"א.

אוכלין לטמא אחרים לכו"ע צריך שהיה באוכל שיעור כביצה ובפחות משיעור זה אינו מטמא אחרים. (עי' במחלוקת ר"ש וריב"ב)

גיזום ועבודת קרקע בשמיטה

הביאה הגמ' "אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית מפני שהיא עבודה, לדעת רבי יהודה אסור לגזום כדרכו אולם מעל י' טפחים או צמוד לקרקע מותר.

הביא הרשב"ם (ד"ה מפני) "שיגדל יותר וכתוב "וכרמך לא תזמור". מבואר בדברי הרשב"ם שאיסור גיזום בשביעית הוא מן התורה. ועוד מבואר ברשב"ם למרות שהאיסור נאמר בעצי גפן, למד הרשב"ם שאף בשאר אילנות האיסור מן התורה שהרי כאן אנו עוסקים בשקמה, ולא בגפן ובכ"ז הביא הרשב"ם שהאיסור הוא מן התורה. לאור דברי הרשב"ם, יש לדון איך מטפלים בשנת השמיטה בגדר חיה, אם לדעת הרשב"ם "זמור" אסור מן התורה בשביעית, לכאורה מה יש מקום להקל, אך שהתירו לעשות בשביעית כמה וכמה עבודות קרקע, אולם כאמור בריש מסכת מו"ק, תלוי האם התירו רק בשביעית בזמן הזה מדרבנן, או רק בתולדות ולא באב מלאכה וכו'. וננסה לבאר נושא זה בקצרה.

ובהקדמה, מלאכת "זמירה", שהיא עיקר הנפק"מ בגדר חיה, נחלקו האם היא מלאכה דאורייתא או לא. התורה אסרה בשנת השמיטה את מלאכת הגיזום, ועיקר הדבר נאמר על גפן, שלכו"ע גיזום אסורה מהתורה. אולם בשאר אילנות נחלקו.

דעת החזו"א (כא, טו; כו, א) להוכיח מדברי רש"י ועוד, שרק גפן אסור מדאורייתא, אולם שאר עצים גיזומם אסור מדרבנן. אולם כפי העולה מדברי החזו"א, אין זה גזירת הכתוב של "גפן", אלא היות גזימה בגפן מיוחדת היא אסרה תורה. ואם נמצא אילן שדומה בגזימתו לעץ גפן אף גזימתו תהיה אסורה מהתורה.

דעת הרשב"ם כאמור לפנינו, וכן דעת התוס' וי"ט (פ"ד משנה ד) וכן דעת האגלי טל (זוהר סק"ז) שמזירה בכל האילנות, אסורה מהתורה. ולא הותרו מלאכות דאורייתא לצורך מניעת הפסד. רק מלאכות דרבנן הותרו בשביעית לצורך הפסד. אולם כתבו הפוסקים, שגיזום בשאר עצים בשינוי מגדיר את המלאכה לדרבנן וכך נוטה דעת החזו"א הנ"ל.

ולכן גדר חיה הגדילה פרא, אם מתכוין כדי למנוע תקלה מהעוברים ושבים מותר לגזומה. המקור לעניין הזה נידון בתוס' (שבת עג, ב), ששם מבואר בתו"ד שאם לא מתכוין לתועלת הצמח, וגזום בצורה ששקה האילן מותר לגזום. המהרי"ט (ח"א ס' טז) הוציא מדברי התוס', שמותר לגזום אולם חייב לשנות ולגזום בצורה הגורעת מן האילן, ולא מספיק שכונתו לא לתועלת.

אולם החזו"א (יט, טו) הקשה על העניין ממשנה מפורשת בשביעית (פ"ד מ"ו), שחבואר שהתיר ר"ע לזבזב גפנים כדרכו, אע"פ שיש בזה תועלת לאילן, אולם כיון שכונתו להשתמש בזמורות, ולא לצורך תועלת מותר. לכן מבאר החזו"א בדברי התוס', שמותר לזמור כל עוד כונתו שלא לתועלת. אולם לא זמור כפי

כללי הזמירה המדוייקים, שאז מוכח שמתכוין אף לתועלת. והוסיף החזו"א, ואם הוא הדיוס שאינו יודע דקדוק הזימור, יוכל לקצוץ, היות רוב מעשה ההדיוס אינם בדקדוק הזמירה. והרי לא מתכוין לתועלת. אולם אם מתכוין לתועלת העץ, אפילו שמשנה מכללי הגיזום, אסור. וע"ז אמרו "הלב יודע אם לעקל או לעקלקלות". על סמך הנידון הנזכר, התירו לגזום עצים לצורך שימוש לסך בסוכות.

אולם בגדר חיה שכאשר גוזם ובא לשפר את המראה, אפילו שאינו מתכוין לצורך השבחה, אלא לצורך מראה ונוי, יש בזה חשש איסור. כיון שאף מטרות הנוי, לדלול הגידול הזקן, כדי שיגדל במקומו חדש. א"כ בתוך כוונת הנוי, נמצא כוונת השבחה, ואסור להשביח בשביעית. והחמיר בספר התבאר במשנה, היינו חיה, היות ואף שעושה לנוי, צורת הטיפול של השבחת הגדר החיה הוא ע"י דלדול. אולם בספר שמיטה כהלכתה (פרק א' סעיף יא) נטה להקל, משום שדעתו שמתבוננים בהווה, ועתה הגיזום לא נעשה לצורך השבחה, אלא מחמת תיקון הצורה, ואין להסתכל על העתיד, שיגדלו ענפים רעננים במקום אלו שגזו. ונקט שהמיקל יש לו על מי לסמוך.

נושא היום: קנין בשובר, כוורת ועצים.

הקב"ה טבע בדרכם של היונים שכל חודש, למעט חודש אדר, **נולדים** להם זכר ונקבה, והם נקראים "**בריכה**", הונו החדש שנולד לאחר חודשיים מלידתם מולידים אף הם זוג בכל חודש. **כאשר אדם מוכר פירות שובר**, היינו הנולדים בשובר, משייר לעצמו את הבריכה הראשונה. **אמנם בברייתא מבואר** שמשמיר המוכר לעצמו בריכה ראשונה ושניה, **לדברי רב כהנא** הברייתא ממשיכה את מה שלא התבאר במשנה, היינו המשנה אמרה שמשמיר לזוג הראשון את הזוג הראשון שנולד כדי שיהיו להם לצוות, **והמשיכו בברייתא** שמשמיר המוכר לעצמו אף את הזוג הראשון הנולד לנולדים הראשונה, כדי שיהיו להם לצוות, **ולא מספיק זוג אחד** כיון שהדרך שההורים נשאים עם הזוג שנולד להם להפך, כאשר כבר יש ג' זורות נשאים היונים בשובר ואין השובר מתקלקל מחמת המכירה.

אם קנה מחברו פירות כוורת, המוכר מעמיד ללוקח ג' נחילים, היינו לאחר שיוצאים מן הכוורת דבורים צעירות ויושבים על עץ מביא כוורת ריקה ומכניס את הדבורים לשם, ולאחר כעשרה ימים נולד עוד נחיל חדש וכו', מעמיד ללוקח ג' נחילים שהם עיקר הכוורת, **ואח"כ מסרם** וגורם להם שיצברו דבש ולא יצאו עוד נחילים. **לדעת רב יוחנן**, הסירוס נעשה ע"י שמאכיל את הדבורים חרדל. **בארץ ישראל אמרו** בשם רבי יוסי ברבי חיניא, אין הכוונה שהחרדל גורם סירוס אלא מחמת חריפות החרדל, אוכלת את הדבש, ומחמת ששבעות מאכילת הדבש בטלות מהרביה. **לדעת רבי יוחנן**, סירוס הכוונה דילוג, שהלוקח נוטל ג' בדילוג, היינו א' ג' ה', והשאר שייך למוכר, נמצא ששוים הם בטוב ובפחות טוב.

אם קנה מחברו חלות דבש, משמיר למוכר ב' חלות שיהיה לו לצורך מאכל הדבורים בימיו הגשמיים, כדי שתחזור הכוורת לפעילות בימי הקיץ. **אמר רב כהנא**, דבש מוגדר כאוכל לגבי הלכות טומאה. **מבארת הגמ' שסבר רב כהנא** שלא צריך מחשבת אדם כדי שקיבל שם מאכל אדם. **למדנו בברייתא** שבדבש בכורות אינו אוכל ולא משקה. **לדעת אביי**, הכוונה לב' החלות הנשארות לצורך הדבורים בימי הגשמים. **לדעת רבא**, **ישתל ר"א** שמוכר דבורים דינה כשקרקע לגבי קנין לגבי פרוזבול לגבי רדיה דבש בשבת, וכן לגבי הלכות טומאה וטהרה שאינה מקבלת טומאה. **וביאר ר"א** שטעמו של **רבי אלעזר** משום שנאמר "ויטבל אותה ביערת הדבש" כמו שיער תולש ממנו בשבת חייב חטאת כך כוורת הרודה ממנה בשבת חייב חטאת, הרי שכוורת מוגדרת כקרקע.

שואלת הגמ' למדנו בברייתא דבש הזב מהכוורת אינו לא אוכל ולא משקה, **למדנו בברייתא** ניתן להעמיד באותם חלות המיועדות לאכילת הדבורים בימות הגשמים, **ולדעת רבא** הרי כאשר זה הדבש אינו מחובר לקרקע ומדוע אינו אוכל ואינו משקה. **ביאר רב זביד** שהדבש זב על כלי מאוס ולכן לא מקבל הגדרת אוכל. **רב אחא בר יעקב ביאר**, שבשם על קיטמים דקים קצץ את הדבש. **שואלת הגמ'** למדנו בברייתא, דבש בכורות אינו לא אוכל ולא משקה, ואם חשב לאוכלו, מוגדר כאוכל לגבי טומאת אוכלים. ואם חשב עליו לצורך שתייה, הרי מוגדר כמשקה לגבי טומאת משקים. **לדעת אביי**, כאמור מדובר בב' החלות הנשארות לצורך הדבורים ולא יורדים לדיני טומאה כל עוד לא יחשוב עליהם לשימוש או למשקה. **אולם לשיבת רבא** שהעמיד **רבי ר"א**, אף אם יחשוב לא יועיל שהרי מחובר לקרקע, ורב כהנא אמר שתמיד מוגדר לאוכל. **מבאר רבא**, כדברי ר"א שלא מקבל לא טומאת אוכל ולא טומאת משקים (עי' תו"ד תר"ץ).

מביאה הגמ' ברייתא כדברי ר"כ, דבש בכורות מטמא טומאת אוכלים אף שלא במחשבה. **קנה מחברו עץ זיתים** לצורך ענפי העץ, משמיר למוכר ב' ענפים שמהם ענפי העץ. **מבואר בברייתא**, הלוקח אילן מחברו לצורך ענפיו, צריך להשאיר טפח מהקרקע בעת שקוצץ את האילן, לצורך שיקומו. אם העץ הוא "**בתולת השקמה**" משמיר ג' טפחים. "**סדן השקמה**" כיון שטפחים. **בקינים ונפנים**, מה"פסק"ו למעלה. **דקלים וארזים**, נוטל אף השורשים כיון שאם קצץ את החלק העליון שוב אינו גדל.

על הדין האמור שמשמיר ג' טפחים לבתולת השקמה, **שואלת הגמ'** מהלכות שביעית שנאמר שלא יקצוץ בתולת השקמה כיון שמתיר לעץ, **ולדעת רבי יוחנן** אסור לקצוץ כדרכו, אולם מותר לקצוץ מעל י' טפחים, וכן מותר לקצוץ על פני הקרקע. א"כ מדוע אמרו שמשמיר ג' טפחים, הרי אף ב' טפחים גם יש מעלה. **מבאר אביי**, ג' טפחים ודאי יש מעלה, לקצוץ על הארץ בודאי מזיק, באמצע, או עד י' טפחים אין מעלה מיוחדת ואין חסרון, **לגבי שמיטה** מחמת ספק מהתורה צריך לדאוג שבודאי לא יעשה עבודת קרקע, **אולם במקום וממכר** בודאי שכוונת המוכר להשאיר לעצמו באופן הטוב שיוכל לחזור ולגדול.